

Elektron kitoblarning o'qish jarayoniga ta'siri

Kengesbaeva O.J

Nukus davlat texnika universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada elektron kitoblarning o'quvchilarning o'qish jarayoniga ko'rsatadigan ta'siri har tomonlama tahlil qilingan. Maqolada elektron kitoblarning ta'limdagi o'rnini, ularning afzalliklari va salbiy jihatlari ko'rib chiqilgan. Jumladan, o'quv materiallariga qulay kirish, interaktiv ta'lim vositasi sifatida foydalanish, mustaqil o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish kabi jihatlari ijobiy tomondan yoritilgan. Shu bilan birga, ko'z salomatligiga salbiy ta'sir, diqqatning chalg'ishi va texnik muammolar kabi omillar ham muhokama qilingan. Muallif elektron va an'anaviy kitoblar orasida muvozanatni saqlash, ularni birgalikda qo'llash orqali o'qish samaradorligini oshirish mumkin degan xulosaga keladi.

Kalit so'zlar: elektron kitob, o'qish jarayoni, ta'lim texnologiyalari, raqamli ta'lim, interaktiv darslik, mustaqil o'qish, ta'lim samaradorligi, o'quv materiallari, e-darsliklar, raqamli transformatsiya

So'nggi yillarda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi o'quv jarayoniga va o'qish madaniyatiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, elektron kitoblarning (e-kitob) ommalashuvi ta'lim tizimida, shuningdek, keng jamoatchilik orasida yangi o'qish uslublarining shakllanishiga olib kelmoqda. Ushbu maqolada elektron kitoblarning o'qish jarayoniga ta'siri, ularning afzalliklari va kamchiliklari tahlil qilinadi. Oxirgi yigirma yil ichida adabiy dunyoda elektron kitoblarning ommaviyligi ortibborayotgan paradigma o'zgarishiga guvoh bo'ladi. Ushbu siljish shunchaki formatdagio'zgarish emas, balki

iste'molchilarni yozma tarkib bilan o'zaro munosabatini yanadako'proq o'zgartirishini anglatadi. Ushbu o'zgarishlarni tushinish ushbu raqamli formatlarning paydo bo'lishiga hissa qo'shgan turli xil texnologik, madaniy va iqtisodiy omillarni o'rganishni talab qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bosmamatnlarni o'qish inson miyasida axborotni yaxshiroq idrok etish va eslab qolishga yordam beradi. Shuningdek, elektron kitobni o'qishni ba'zi kamchiliklari mavjud. Ekran orqali o'qish paytida kitobni chuqur tushunish va e'tibor bilan o'qish qiyinlashishi mumkin. Bundan tashqari, ekran orqali o'qish ko'pincha yuzaki bo'lib, bu kitobni chuqur tushunishga to'sqinlik qilishi mumkin.

Raqamli texnologiyalar hayotning barcha sohalariga kirib borayotgan zamonaviy dunyoda elektron kitoblar nashriyoti tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Birinchi shaxsiy kompyuterlarning va internetlarning paydo bo'lishi bilan rivojlana boshlagan ushbu yo'nalish bugungi kunda sayyoramizning barcha burchaklarini qamran olgan to'lawonli sanoatga aylandi. O'zbekiston, boshqa ko'plab mamlakatlar singari, bu jarayondan chetda qolmadi. Elektron nashrlar kitoblar olamida yangi davrni ifodaladi, mualliflar, nashrlar va albatta kitobxonlar uchun yangi imkoniyatlar ochdi. Ular odamlarga kitoblarni istalgan joyda va istalgan vaqtda, turli xil qurilmalardan fodalangan holda, kitobxonlarga ixtisoslashgan elektron o'qish moslamalaridan tortib smartfon va planshetlarga foydalangan holda o'qish imkonini beruvchi qulaylikni taklif etdi.

Elektron kitoblar zamonaviy o'quvchilarga bir qator qulayliklar yaratadi. Quyidagi imkoniyatlar mavjud bo'ladi: Istalgan joyda va vaqtda kitob o'qish. Ko'p sonli kitoblarni bitta qurilmada saqlash. Matndan izlash, izohlar yozish, belgilar qo'yish. Matn hajmini, shriftni va ranglarni moslashtirish. Elektron kitoblar, ayniqsa, chekka hududlarda yashovchi yoshlar va talabalar uchun ta'lim resurslariga erkin kirish imkoniyatini yaratadi. Shuningdek, ekologik jihatdan ham bunday kitoblar qog'oz sarfini kamaytirish orqali muhitni asrashga xizmat qiladi.

Ta'lim jarayonida qo'llanilishi. Hozirgi vaqtda ko'plab oliy o'quv yurtlari va maktablarda darsliklarning elektron variantlari keng qo'llanilmoqda. Elektron darsliklar nafaqat matnli, balki interaktiv materiallar (video, audio, animatsiya) bilan boyitilgani bois, tushunchalarni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalari rivojlanadi, chunki ular o'zlariga qulay shaklda material ustida ishlash imkoniga ega bo'ladilar. Elektron kitoblar zamonaviy ta'lim jarayonida muhim o'rin egallamoqda. An'anaviy bosma darsliklardan farqli ravishda, e-kitoblar ko'p qirrali va interaktiv ta'lim vositasi sifatida o'zini namoyon qilmoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar bilan jihozlangan maktablar va oliy ta'lim muassasalarida bu vositalar o'qitish sifati va samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O'quv materiallariga tezkor kirish imkoniyati. Elektron kitoblar yordamida o'quvchilar va talabalarga kerakli adabiyotlar, darsliklar, metodik qo'llanmalar va test materiallariga tezkor va qulay kirish imkoniyati yaratiladi. Bu, ayniqsa, darsdan tashqari va masofaviy ta'limda o'qitish jarayonini optimallashtiradi. Masalan, elektron kutubxonalar orqali yuzlab darsliklar bir zumda topiladi va o'qiladi. Interaktivlik va multimediamiy qo'llab-quvvatlash. Ko'plab zamonaviy elektron darsliklar oddiy matnli materiallardan tashqari video, audio, animatsiya, testlar va havolalar bilan boyitilgan bo'lib, bu o'quvchilarning mavzuni chuqurroq tushunishiga yordam beradi. Bu kabi interaktiv materiallar o'quvchini faollikka undaydi va darsni ko'proq esda saqlashga xizmat qiladi.

Mustaqil ta'lim va individual yondashuv. Elektron kitoblar o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Har bir o'quvchi o'ziga qulay tempda, istalgan vaqtda va joyda o'qib-o'rganish imkoniga ega. Bu esa individual yondashuv va shaxsiy o'quv yo'nalishini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Ta'lim tizimida raqamli transformatsiyani qo'llab-quvvatlaydi. Elektron kitoblar ta'lim jarayonining raqamli transformatsiyasi, ya'ni an'anaviy usullardan raqamli vositalar asosidagi yondashuvga o'tishda asosiy vositalardan biri sanaladi. Ular o'quv dasturlarini

zamonaviylashtirish, dars jarayonlarini optimallashtirish va o'quvchilarning raqamli savodxonligini oshirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, elektron kitoblar zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylangan. Ular orqali o'quvchilarga keng hajmdagi materiallarga tez va qulay kirish, o'qish jarayonini interaktiv va mustaqil tarzda olib borish imkoniyati yaratilmoqda. Bu holat ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shunga qaramay, elektron kitoblar bilan ishlashda ayrim salbiy jihatlar ham mavjud — masalan, ko'z salomatligiga salbiy ta'sir, diqqatning chalg'ishi va texnik cheklovlar. Shu sababli, ularni oqilona va muvozanatli tarzda, an'anaviy bosma kitoblar bilan uyg'unlashtirgan holda qo'llash maqsadga muvofiqdir. Kelajakda elektron kitoblarning texnik va pedagogik imkoniyatlari yanada takomillashgan sari, ularning ta'limdagi roli kuchayib borishi kutilmoqda. Bu esa o'quvchilarning bilim olish jarayonini yanada yengillashtiradi va raqamli savodxonlikni oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
2. Xamidova N.X. Axborot texnologiyalari va ta'lim. – T.: «Fan va texnologiya», 2021. – 224 b.
3. O'rozboeva Z.M. Raqamli ta'lim va uning rivojlanish yo'nalishlari // Pedagogik izlanishlar jurnali. – 2022. – №1. – B. 45–52.
4. Qodirov R. Elektron resurslar va ularning o'quv jarayonidagi o'rni // Ta'lim va innovatsiyalar. – 2023. – №3. – B. 12–18.
5. Kozma R.B. Technology and classroom practices: An international study. – Journal of Research on Technology in Education, 2003. – Vol. 36(1). – pp. 1–14.
6. UNESCO. Digital learning and education in the 21st century. – Paris: UNESCO Publishing, 2021.

7. Anderson, T. The Theory and Practice of Online Learning. – Canada: Athabasca University Press, 2008. – 472 p.
8. <https://www.sciencedirect.com> – ilmiy maqolalar va tadqiqotlar (murojaat qilingan sana: 2025-yil 2-iyun).
9. <https://uzedu.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligining rasmiy veb-sayti (murojaat qilingan sana: 2025-yil 1-iyun).